

Asia: OM 24/41/2015

Nimilain uudistamistyöryhmän mietintö

Yleisiä huomioita

Lausuntonne:

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää nimilain ajantasaistamista lähtökohdiltaan tarpeellisena. Erityisesti perhesuhteissa tapahtuneet muutokset edellyttävät muutoksia myös nimilainsäädäntöön, jotta niin lapsen etu, miesten ja naisten välinen tasa-arvo sekä eri vähemmistöjen tasavertainen asema muiden kanssa voidaan turvata. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotettuja nimilainsäädännön muutoksia oikeansuuntaisina näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Mahdolliset kommentit:

Työryhmän mietinnössä on kiinnitetty varsin hyvin huomiota esitettyjen muutosten lapsiin kohdistuviin vaikutuksiin. STM yhtyy vaikutusarvioinnissa esitettyyn päätelmään siitä, että esitys vahvistaa lapsen edun ensisijaisuutta.

1 luku. Etunimi

Etunimien enimmäismäärää ehdotetaan nostettavaksi kolmesta neljään.

En ota kantaa

Mahdolliset lisäkommentit:

Etunimien enimmäismäärän lisääminen kolmesta neljään mahdollistaa aiempaa paremmin erilaisten tilanteiden huomioon ottamisen erityisesti niiden henkilöiden osalta, joilla on sidoksia muuhun kuin suomalaiseen nimiperinteeseen.

Etunimien sukupuolisidonnaisuus ehdotetaan säilytettäväksi. Sukupuolisidonnaisuus olisi jatkossakin harkinnanvarainen edellytys, josta voidaan poiketa erityisestä syystä.

En ota kantaa

Mahdolliset lisäkommentit:

Lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lähtökohtaisesti etunimeksi voidaan hyväksyä vain samalle sukupuolelle vakiintunut nimi. Lain 3 §:ssä säädettäisiin tästä kuitenkin eräitä

poikkeuksia. Lain 3 §:n 4 kohdassa säädetään, että tällainen poikkeus voidaan pykälässä erikseen lueteltujen tilanteiden lisäksi tehdä myös, jos siihen harkitaan olevan muu erityinen syy. Kohdan perustelujen mukaan muuna erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi nimenhakijan sukupuoli-identiteettiin liittyviä syitä. Vastakkaiselle sukupuolelle vakiintunut etunimi voidaan hyväksyä hakijan sukupuoli-identiteettiin perustuvasta syystä. Lisäksi perusteluissa erikseen todetaan, että toisin kuin tilanteessa, jossa haetaan sukupuolen vahvistamista transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2002) nojalla, poikkeusperuste ei edellytä, että hakija esittää mainitun lain 1 §:ssä tarkoitetun selvityksen vastakkaiseen sukupuoleen kuulumisesta vaan hakijan luotettavalla tavalla esittämä kokemus sukupuoli-identiteetistään on ratkaiseva. Sitä, mitä pidetään luotettavalla tavalla esitettynä, jätettäisiin soveltamiskäytännössä ratkaistavaksi. Poikkeusperusteen todetaan vastaavan nykyistä soveltamiskäytäntöä.

STM kannattaa 3 §:ssä säädettyä, edellä kuvattua poikkeusmahdollisuutta. STM:n asettamana työskenteli vuosien 2013-2014 aikana translain uudistamistarpeita arvioinut työryhmä. Työryhmän toimeksiantona ei ollut laatia kattavaa selvitystä sukupuolivähemmistöjen asemasta. Työryhmä kuitenkin esitti loppuraportissaan (STM 2015:23 s. 29) huomioita lainsäädännön mahdollisista kehittämiskohteista. Työryhmä totesi, että olisi perusteltua arvioida, onko nimilainsäädännön sääntely selkeää, hallinnollisesti tarkoituksenmukaista ja yhtenäisiä käytäntöjä tuottavaa niissä tilanteissa, joissa henkilö haluaa muuttaa nimensä sukupuoli-identiteettiään vastaavaksi. STM:n käsityksen mukaan säännöshdotuksella toteutettaisiin selkeyden, tarkoituksenmukaisuuden ja yhtenäisten käytänteiden tavoitteita. Vaikka esityksen perustelujen mukaan säännöshdotus sinänsä vastaisi nykyistä soveltamiskäytäntöä, on hyvä että sukupuoli-identiteettiin liittyvä poikkeus on kirjattu hallituksen esityksen perusteluihin ohjaamaan yhtenevää laintulkintaa jatkossakin.

STM kannattaa myös perusteluissa esiin tuotua tulkintaa ohjaavaa periaatetta, että etunimen muuttaminen yksilön sukupuoli-identiteettiin perustuvista syistä ei ole sidottu siihen, että henkilön sukupuoli on vahvistettu toiseksi translaissa säädetyllä tavalla, vaan nimen voi muuttaa esittämällä muunlaisen selvityksen. Naisten ja miesten tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986, tasa-arvolaki) säädetään syrjinnän kiellosta henkilön sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Laissa lisäksi säädetään syrjinnän kiellosta silloin, kun henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen. Tasa-arvolain 6 c §:n mukaan viranomaisten tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

STM:n käsityksen mukaan henkilön omaan identiteettiä kunnioittavat käytänteet uudistettavassa nimilainsäädännössä tukevat tasa-arvolain sääntelyä. Nimilain säännöksillä voi olla vaikutusta intersukupuolisten lasten asemaan. Osa intersukupuolisista lapsista kehittää kasvun aikana joko tytön tai pojan sukupuoli-identiteetin, osa heistä jää myös myöhemmin identiteetiltaan intersukupuolisiksi. On järkevää mahdollistaa intersukupuoliselle lapselle sukupuolineutraali nimi, mikäli vanhemmat sitä toivovat, ja lapsen muuttaa nimensä sukupuoli-identiteettinsä mukaiseksi sitten, kun se on selvillä. On toisaalta myös ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti ei ole selkeästi miehen tai naisen tai jotka ajoittain ilmaisevat pukeutumisellaan ja käytöksellään toista sukupuolta itsessään (transvestismi). STM tuo myös esiin, että osa näistä henkilöistä saattaisi kokea hyödylliseksi mahdollisuuden ottaa käyttöön sekä naisen että miehen etunimi. Myös tämän vaihtoehdon tulisi olla mahdollista. Huomioiden tasa-arvolaisissa säädetyt velvoitteet, perusteluissa mainitulle ”luotettavalle selvitykselle” ei näissä monipuolisissa tilanteissa tule asettaa kovin korkeaa kynnystä.

STM:n mielestä olisikin vielä pohdittava, onko tällaiselle selvitykselle lainkaan tarvetta. Tulisikin vielä harkita, voitaisiinko henkilöille joilla iän puolesta on lähtökohtaisesti määräsvalta nimeensä antaa

mahdollisuus sukupuolisidonnaisuuden osalta vapaaseen nimivalintaan. Sukupuoli-identiteetti voi olla vaikeasti sanoitettava ja moninainen, ja monissa tilanteissa selvitys voi perustua ainoastaan henkilön omaan ilmoitukseen. On viranomaiselle haastava tehtävä kohdella ihmisiä yhdenvertaisesti päätettäessä, missä tilanteissa henkilön annetaan ottaa käyttöön toisen sukupuolen nimi tai yhdistelmä molempien sukupuolien nimistä, ja missä tilanteissa puolestaan ei.

Lausuntonne 1 luvusta muilta osin:

-

2 luku. Sukunimi

Sukunimiyhdistelmien käyttöönotto ehdotetaan sallittavaksi. Sukunimiyhdistelmät olisivat mahdollisia aikuisille esimerkiksi vihittäessä (10 ja 13 §), mutta tietyissä tilanteissa myös lapsille (6 ja 7 §). Ehdotuksen mukaan sukunimiyhdistelmät olisivat sallittuja myös tilanteissa, joihin ei liity perhesuhteiden muutosta.

Kannatan sukunimiyhdistelmien sallimista ehdotetussa muodossa

Mahdolliset lisäkommentit:

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy esityksessä olevaan sukupuolivaikutusten arvioon, jonka mukaan tällä asialla on esityksessä merkittävin vaikutus sukupuolten tasa-arvoon. Oletettavasti nykyinen vaatimus siitä, että lapselle voidaan antaa vain toisen vanhemman sukunimi, ohjaa välillisesti pariskuntien nimiratkaisuja heidän avioituessaan. Tuemme myös esitettyä näkemystä siitä, että yhtäläinen oikeus muodostaa sukunimiyhdistelmä edistää sukupuolten tasa-arvoa ja että mahdollisuus antaa lapselle vanhempien sukunimistä muodostettu sukunimiyhdistelmä tukee tasapuolista vanhemmuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy myös mietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, että sukunimiyhdistelmien salliminen tilanteessa, jossa lapsen vanhemmilla on eri sukunimet, mahdollistaa lapsen nimiyhteyden muodostamisen ja säilyttämisen suhteessa kumpaankin vanhempaan paitsi ydinperheessä myös esimerkiksi ero- ja uusperhetilanteissa. Näin ollen vaikutuksena on, että lapsi ja perhe voivat muodostaa keskinäisen nimiyhteyden nykyistä joustavammin.

Käytössä olevien sukunimien suoja ehdotetaan säilytettäväksi entisellään

En ota kantaa

Mahdolliset lisäkommentit:

-

Lausuntonne 2 luvusta muilta osin:

-

3 luku. Nimiviranomaiset ja menettelysäännökset

Lausuntonne 3 luvusta:

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että nimilainsäädännössä otetaan jatkossakin huomioon huostaanotetun lapsen erityisasema. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotettua 27 §:ää lapsen edun mukaisena.

4 luku. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

Lausuntonne 4 luvusta:

-

5 luku. Erinäiset säännökset

Lausuntonne 5 luvusta:

Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan alaikäisen itsemääräämisoikeutta koskevat säännökset ovat tarpeellisia ja vastaavat johdonmukaisesti muussa lainsäädännössä käytettyä ikärajaa sekä toisaalta lapsen mielipiteen selvittämistä ja huomioon ottamista koskevaa sääntelyä.

STM pitää tärkeänä ehdotettua 45 §:ää jolla lapsen etu asetetaan ensisijaiseksi vanhempien valinnanvapauteen nähden nimenmuutosten lukumäärän suhteen. Toisaalta ehdotus sekä sen perustelut kuvaavat hyvin niitä tilanteita (erityisiä syitä), jolloin pääsäännöstä voidaan poiketa. Perusteluissa on syytä jatkossakin säilyttää viittaus lakiehdotuksen 27 §:ään.

6 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lausuntonne 6 luvusta:

-

Liitelait

Työryhmän ehdotukseen sisältyy ehdotus muuttaa rekisteröidystä parisuhteesta annettua lakia muun muassa siten, että laista poistetaan rajoitus, jonka perusteella rekisteröidyn parisuhteen osapuoliin ei sovelleta nimilain puolison sukunimeä koskeviä säännöksiä. Uusia parisuhteita ei ole enää voinut rekisteröidä 1 päivästä maaliskuuta 2017 lähtien, joten muutos soveltuisi vain rekisteröidyn parisuhteen kuluessa tai parisuhteen purkautumisen jälkeen tehtyihin nimenmuutoksiin.

Kannatan ehdotusta

Mahdolliset lisäkommentit:

Ehdotettu muutos parantaa eri parisuhdemuotojen yhdenvertaisuutta.

Yksityiskohtaisia huomioita

Pykäläkohtaiset tekniset huomiot:

-

Papunen Erkki
Sosiaali- ja terveysministeriö